

ÖSTRA NY KYRKOGRÅRD

Kulturhistorisk kyrkogårdsinventering

*Östra Ny församling
Norrköpings kommun
Linköpings stift
Östergötlands län
2006*

ÖSTERGÖTLANDS LÄNSMUSEUM

Raoul Wallenbergs plats • Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013-23 03 00 • Fax 013-14 05 62
info@ostergotlandslansmuseum.se • www.ostergotlandslansmuseum.se

ÖSTRA NY KYRKOÅRD

Kulturhistorisk kyrkogårdsinventering

*Östra Ny församling
Norrköpings kommun
Linköpings stift
Östergötlands län*

Innehåll

Inledning	3
Bakgrund	3
Syfte	3
Kulturminneslagen och begravningslagen	3
Kulturhistorisk bedömning	4
Inventeringens uppläggning och rapport	4
Översiktskarta	5
Östra Ny kyrkogård	5
Kyrkogårdens omgivning	5
Östra Ny kyrka	6
Kyrkogårdens historik	6
Översiktlig beskrivning av vegetation m.m.	8
Beskrivning av kyrkogården	9
Beskrivning av enskilda kvarter	14
Övre delen, nr 1-222	14
Nedre delen, nr 223-573	16
Källor	19
Exempel på gravvårdar med kulturhistoriskt intresse	20
Förklaring till exempellistan	20
Utvärderingskarta	21
Bilagor	
Exempellista	
Fotografier	

INLEDNING

Bakgrund

Ur kulturhistorisk synpunkt är kyrkogårdar och begravningsplatser bärare av en stor mängd information och de här platserna ger anledning till frågor av olika slag. Vad är typiskt för våra kyrkogårdar när det gäller vegetation, omgärdningar, gångar, gravvårdar m m och finns det några regionala skillnader? Vad har varit gängse bruk under olika tider och vad kan vi få för historisk information bara av att gå på en kyrkogård? Med utgångspunkt i behovet av att förbättra kunskapen om våra kyrkogårdar och begravningsplatser genomförs en stiftsövergripande kulturhistorisk inventering.

På uppdrag av Linköpings stift utför Östergötlands länsmuseum inventeringen av kyrkogårdar/begravningsplatser inom den del av stiftet som ligger inom Östergötlands län. Arbetet bekostas av medel från den kyrkoantikvariska ersättningen och påbörjades under år 2002. Projektet beräknas vara avslutat vid utgången av år 2006. Inventeringen berör de till Svenska kyrkan hörande kyrkogårdarna/begravningsplatserna som omfattas av kulturminneslagen. Lagen gäller de begravningsplatser som är tillkomna före utgången av år 1939 och ytterligare några som skyddas genom särskilt beslut av Riksantikvarieämbetet. Denna rapport utgör en delrapport i inventeringen vars resultat kommer att sammanställas och analyseras i en stiftsövergripande rapport.

Syfte

De stiftsövergripande inventeringarnas syfte är:

- att lyfta fram och öka förståelsen för kyrkogårdarnas och begravningsplatsernas kulturvärden och att främja kontakterna mellan kyrkan och kulturmiljövården
- att ge ett underlag för församlingarnas/samfälligheternas planering och förvaltning av kyrkogårdarna/begravningsplatserna och ett underlag för vård- och underhållsplaner
- att sammanställa ett enhetligt och tillgängligt kunskapsunderlag med beskrivning av och historik för den enskilda kyrkogården/begravningsplatsen samt en bedömning av de kulturhistoriska värdena. Inventeringen blir samtidigt en samlad dokumentation och överblick av kyrkogårdar/begravningsplatser i stiftet från 2000-talets första decennium.
- att ge ett underlag för handläggning av kyrkoantikvariska ärenden och för bedömning av var det är särskilt viktigt att stödja insatser med kyrkoantikvarisk ersättning.

Kulturminneslagen och begravningslagen

Enligt Lag om kulturminnen m.m. (SFS 1988:950) skall Svenska kyrkans *kyrkobyggnader*, *kyrkotomter* och *begravningsplatser* vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas. Tillstånd måste sökas hos länsstyrelsen för att göra väsentliga förändringar på kyrkogården. (Se vidare i bilaga om Kulturminneslagen.) Begravningslagen (SFS 1990:1144) säger att en gravvård ägs av den som betalar gravrättsavgiften. När gravrätten upphör har ägaren rätt till gravvården. Om gravrättsinnehavaren inte vill göra anspråk på gravvården inom 6 månader tillfaller gravvården upplåtaren, alltså församlingen. Vidare säger lagen: "Om en gravanordning har tillfallit upplåtaren och den är av kulturhistoriskt värde eller av annat

skäl bör bevaras för framtiden, skall upplåtaren om möjligt lämna kvar den på platsen. Om gravanordningen ändå måste föras bort från gravplatsen, skall den åter ställas upp inom begravningsplatsen eller på någon annan lämplig och därtill avsedd plats”.

Kulturhistorisk bedömning

Alla gravvårdar bär på sin historia och kan berätta om en person, om en familj, om stilhistoria och om begravningstraditioner. I rapporten anges exempel på typer av gravvårdar som utifrån olika grunder bedöms som kulturhistoriskt värdefulla. Generellt gäller att ålderdomliga gravvårdar från tiden fram till 1850 bör föras in i kyrkans inventarieförteckning. Detta gäller även gravstaket och gravvårdar i gjutjärn och smidesjärn liksom äldre vårdar av trä. Många andra gravstenar har också ett kulturhistoriskt värde som kan kopplas till gravvårdens utförande, t ex material och konstnärlig utformning eller ett lokal/personhistoriskt värde. Inventeringen omfattar i första hand enbart gravvårdar ute på kyrkogården. I flera kyrkor finns det dock gravvårdar som förvaras i kyrkan eller i lokal i anslutning till kyrkan. Ofta har dessa ett stort kulturhistorisk värde och bör tas med i kyrkans inventarieförteckning.

Den kulturhistoriska bedömningen görs utifrån principer som tagits fram av och fortlöpande diskuteras med representanter för Linköpings stift, länsstyrelserna i Kalmar, Östergötland och Jönköping samt läns museerna i Jönköpings och Kalmar län. En kulturhistorisk bedömning är aldrig definitiv utan hela tiden föremål för omvärderingar. Vid bedömningen tas hänsyn till dels varje enskild kyrkogårds egna värden, men också till värden i förhållande till andra kyrkogårdar i stiftet och i övriga landet. Inför varje planerad förändring skall tillstånd inhämtas från länsstyrelsen och varje ärende behandlas där från fall till fall. Den kulturhistoriska bedömningen utgör underlag för beslut om vilka åtgärder som kan vara berättigade till kyrkoantikvarisk ersättning.

Inventeringens uppläggning och rapport

Rapporten består av en historik över kyrkogården samt en beskrivning i ord och bild av kyrkogården som helhet och de olika kvarteren/områdena. En kulturhistorisk bedömning görs av varje kvarter/område samt över kyrkogården i dess helhet. Arbetet har varit uppdelat i en fältdel med inventering och fotografering samt en arkivgenomgång. De aktuella arkiv som gåtts igenom har främst varit läns museets topografiska arkiv och Antikvarisk-topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet i Stockholm. Uppgifter har vidare hämtats från aktuell litteratur däribland hembygds litteratur. I viss mån har lantmäteriets handlingar och kartor nyttjats. De i rapporten redovisade arkivuppgifterna utgör en sammanfattning av genomgångna arkiv och ska inte ses som en komplett beskrivning av händelser i kyrkogårdens utveckling. Arbetet inkluderar en omfattande fotodokumentation varav ett antal bilder presenteras i rapporten. Delar av inventeringsmaterialet görs tillgängligt via Kulturmiljövårdens bebyggelseregister, ett informationssystem som förvaltas av Riksantikvarieämbetet (www.raa.se).

Fältarbete och rapport har utförts av antikvarie Jeannette Kreutz, Östergötlands läns museum 2006. Rapporten finns tillgänglig på Linköpings stift, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Östergötlands läns museum samt på respektive kyrklig samfällighet.

Utsnitt ur ekonomiska kartans blad 086 78, Östra Ny, 1980.

ÖSTRA NY KYRKOGRÅRD

Kyrkan med omgivande kyrkogård ligger på Vikbolandet. Från väg 209 tar man av mot Stegeborg och kommer några kilometer innan Slätbaken till Östra Ny. Kyrkogården har en rektangulär planform i NNO-SSV riktning. Kyrkan ligger på kyrkogårdens norra del och kyrkans långhus är orienterat i öst/väst.

Kyrkogårdens omgivning

Östra Ny kyrka är belägen i ett småbrutet landskap med omväxlande öppna ytor och lövskogbevuxna moränbundna kullar. Kyrkomiljön har fortfarande karaktären av ett väl sammanhållet och ålderdomligt sockencentra med den f d prästgården belägen strax nordväst om kyrkan. Huvudbyggnaden härrör från år 1800, men är senare ombyggd vid ett flertal tillfällen och är numera såld till en privatperson. En bit ifrån kyrkan finns även en f d sockenstuga, uppförd 1802, som även har använts för skolverksamhet och som fattigstuga. Ett nytt skolhus uppfördes 1865, vilket ombyggdes till lärarbostad 1925, då ytterligare en skolbyggnad uppfördes.

Utsnitt ur häradsökonomiska kartan 1868-77.

Östra Ny kyrka

Östra Ny är en medeltida socken och omnämns 1383 som *Ny sokn*. Den medeltida kyrkans tillkomst och utformning är mycket oklar. Sannolikt ingår delar av det medeltida tornet och långhuset i den nuvarande kyrkan. Tornet fick sitt nuvarande utseende vid en ny- eller ombyggnad 1747 och långhusets gestaltning härrör från en ombyggnad 1821-1822. Ritningar till den senare utfördes av arkitekt Axel Almfelt vid Överintendentsämbetet. Kyrkan fick en för tiden tidstypisk utformning i nyklassicism med putsade fasader, rundbågiga fönsteröppningar och ett relativt flackt sadeltak. Det var ursprungligen spåntäckt, men försågs med skiffer redan 1867. Fasaderna har en rosafärgad puts, som återfinns i flera färglager. Huvudingången är via tornet i väster. En ingång finns även centralt placerad i södra långhusmuren. Interiören präglas, trots ett flertal ombyggnader, av byggnadstidens ljusa och luftiga kyrkorum. Kyrkomiljön har fortfarande kvar karaktären av socknens centrum med f d prästgård och skolbyggnader.

Kyrkogårdens historik

En geometrisk ägomätning över prästgården år 1699 visar kyrkogården som en rektangel, dock något bruten i den södra muren. I det SV hörnet precis utanför kyrkogårdens omgärdning redovisas ytterligare en rektangel, tolkningen av denna är osäker. Stödmuren i söder skiljer den nya kyrkogården från den gamla. Hela kyrkogården omgärdas av en stenmur med ingång i väster. Enligt uppgift bekostade kyrkoherden nya gjutjärnsgrindar till kyrkogården 1871. Sydöst om kyrkan uppfördes ett gravkapell 1907. Det ligger på kyrkogårdens nedre, sydöstra del och ansluter arkitektoniskt till kyrkobyggnaden med

spritputsade fasader avfärgade i rosa. Gravkapellet renoverades 1940 i samband med att arkitekt Kurt von Schmalensee ledde renoveringsarbeten vid kyrkan. Gravkapellet försågs då med kamin och nya bänkar och altare.

Flygfotografiet nedan är från 1964 och visar kyrkogårdens utbredning i söder.

Foto 1964. Foto i Östergötlands läns museums samlingar.

BESKRIVNING AV KYRKOGRÅRDEN

Kyrkogården saknar kvartersindelning men delas in i övre och nedre delen. Den övre delen kallas det område som ligger närmast kyrkan. Kyrkogården har utvidgats söderut och detta område benämns nedre delen. Runt större delen av kyrkogården löper en trädkrans av lindar. Vid norra och nordöstra sidan finns utanför murarna sly och buskar av varierande trädslag.

Allmän karaktär

Kyrkan är belägen på kyrkogårdens norra sida i väst-östlig riktning. Flertalet av gravvårdarna finns på den södra sidan. I det område som ligger närmast kyrkan, övre delen, är gravvårdarna huvudsakligen äldre och högresta. I den sydligaste delen, den nedre delen, har de flesta gravvårdar tillkommit senare. De är mestadels låga och breda.

Omgärdning

Väster: en kallmurad stödmur finns på västra sidan. Den är murad med oregelbunden skiftgång och med stor variation av stenstorlek. Där kyrkogården har utvidgats söderut, ersätts muren i väst av en hagtornshäck. Åtta lindar står utmed västra sidan. De tre som återfinns vid hagtornshäcken är högre än de som står utmed muren.

Norr: utmed den norra sidan finns en kallmurad stödmur. Muren är väldigt bred här, ca 1,5 meter. Den är dessvärre delvis skadad, då stenar faller inåt mot kyrkogården och ut från kyrkogården. Mot norr sluttar muren brant, och flera stenar har fallit ur murverket. Muren täcks delvis på utsidan av jord och växtlighet. Det finns ingen direkt trädkrans utmed den norra muren. Däremot finns växtlighet som utgörs av sly och buskage.

Öster: på den östra sidan går det en kallmurad stödmur. Denna är till stor del skydd bakom jord och växtlighet, men framträder tydligt på flera ställen, exempelvis i det nordöstra hörnet. Där kyrkogården utvidgats åt söder, ersätts muren av en häck av hagtorn. Utmed denna häck finns fyra höga lindar. Vid den östra muren finns en blandning av sly och mindre träd som fått växa fritt. De består av bland annat lönn. En stor ask står också utanför muren i kyrkans östliga förlängning.

Söder: den södra sidan inramas av en hagtornshäck. Sex stycken höga lindar står vid denna häck. Den södra delen har tillkommit senare. Mellan den övre och nedre delen av kyrkogården finns det spår av den gamla södra muren. Den går inuti en grässlänt som avdelar de båda områdena. Det är rätt stor höjdskillnad mellan de båda områdena. I grässlänten framträder på en del håll stora stenar som med all säkerhet härrör från denna mur.

Västra muren.

Södra sidan.

Östra muren.

Norra muren.

Ingångar

Väster: i den västra muren finns en svart pargrind av smidesjärn. Den består av ovaler och stående fyrkantsjärn, med vågmönster och, upptill smidda knoppar på vågkrönen. Enligt uppgift skulle denna grind ha bekostats av kyrkoherde Een, 1871. Grindstolparna är rektangulära, murade och vitputsade. De har en list runt om, på ca tre fjärdedels höjd upptill. På den västra och östra sidan finns en oval fördjupning i murverket. Stolptopparna är kopparplåtsbekladda. På taket som är krönt finns en kopparstång med kula och stjärnfigur i toppen.

Söder: på den södra sidan finns en grind i smidesjärn. Den är silver/gråmålad. På grindhandtaget finns en märkning: "Aronson Sweden". Grinden består av lodräta, vridna stänger med bågar upptill med spiraler. Mot de övre kanterna är det ett cirkelmönster. Grindstolparna är av grå granit.

Öster: i den östra häcken, strax invid gravkapellet, finns en svartmålad grind i järnsmide. Den är märkt: "JP Nr 7" på grindvredet. Grinden består av lodräta fält i rektangulärt mönster. Grindstolparna är av granit. De är fyrkantiga, men inte rakhuggna.

Norr: i den norra muren finns en liten trägrind. Den är från 1800-talets andra hälft, enligt uppgift. Dessvärre var grinden vid inventeringstillfället nästan överväxt men den verkade trots detta ännu vara i relativt gott skick. Det finns inga grindstolpar, utan grinden är fäst i murverket.

Västra grinden.

Södra grinden.

Östra grinden.

Norra grinden.

Vegetation

Väster: i väster står en trädkrans av lind. Utmed den västra muren är lindarna yngre, medan de i den sydvästliga delen är äldre och högre. Totalt utmed den västra sidan finns åtta lindar. Vid de båda grindstolparna i västgrinden växer på utsidan tallbuskage på båda sidorna, ca två meter högt. Vid gränsen mellan mur och ytterhäck, på den södra delen, växer ett buskage av snöbär. Häcken, av hagtorn, är ca 1,0-1,4 m hög.

Söder: hagtornshäcken utmed södra sidan är ca 1 m hög. Sex stycken lindar finns i trädkransen.

Öster: utmed den östra sidan, ned mot söder finns en hagtornshäck, ca 1 meter hög. Mot den östra muren, bakom gravkapellet är häcken ca 2 meter hög. Fram till gravkapellet, räknat från söder, finns tre höga lindar. Bakom gravkapellet växer två höga tujor. Väster om gravkapellet står två höga hagtornsträd.

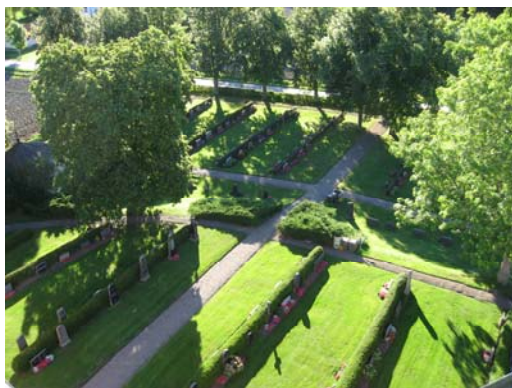
Norr: utmed den norra sidan finns ingen trädkrans. Men den norra sidan angränsar till ett naturområde där låga till höga träd växer vilt.

Gångsystem

Runt kyrkobyggnaden löper en grusgång av naturgrus i varierad storlek. Inom det övre området går två grusgångar i nord-sydlig riktning. Den östra av dessa grusgångar leder ned till det nedre området. Den gången fortsätter ned mot grinden i söder. Utmed södra sidan går en grusgång. Från den östra grinden går en grusgång parallellt med den i söder. Dessa båda gångar sammanbinds av två grusgångar i väst respektive öst, i nord-sydlig riktning. Mellan gravraderna i nedre området finns rester av gångar av kalkstensplattor. Dessa är till större delen överväxta av gräs.

Gravvårdstyper

På det övre området, närmast kyrkan finns de äldre gravvårdarna. De är till största delen högresta och svart granit dominerar som material. En bevarad grusgrav med gjutjärnsstaket finns bevarad, nr 215-217. Rester av en stenramsgrav finns, nr 204-205, men denna är inte fullständig. Inom den nedre delen av kyrkogården utgörs gravarna av främst 1900-tals-gravar. Gravvårdarna är låga, breda i granit, främst svart. I detta område finns spår av s.k. linjegravar, nr 398 till 423. Många gravar är borttagna, men det går ändå att se att det har rörts sig om linjevårdar. Systemet med linjegravar växte fram under slutet av 1700-talet. Det innebar att begravingarna skedde på linje vartefter dödsfallen skedde. Äkta makar eller andra familjemedlemmar begravdes inte bredvid varandra. Från början innebar systemet troligen inte någon direkt "statusskillnad" men under 1800-talet övergick det till att bli en gravläggning för dem som inte kunde eller ville betala för en gravplats. Systemet upphörde på 1960-talet.

Södra sidan, övre och nedre delen.

Södra sidan, nedre delen.

Äldre gravvårdar på kyrkvinden.

Gravvård nr ÖLM 1, södra långhusväggen.

Minneslund

Någon minneslund finns inte på Östra Ny kyrkogård.

Byggnader

I den södra delen av kyrkogården ligger ett gravkapell. Det byggdes 1907 och renoverades 1940. Det passar väl in i helheten på kyrkogården, då det har samma sorts puts som kyrkan. På den norra sidan finns en äldre förrådsbyggnad med utedass i östra delen. Byggnaden har fyra dörrar, varav två är dubbeldörrar och sitter mitt på byggnaden. De båda andra dörrarna sitter på varsin sida om dessa mittendörrar, ut mot gavlarna. Framsidan har två rundbågiga fönsteröppningar. Fasaden är täckt av locklistpanel i beigeaktig ton. Utanför kyrkogården, i nordvästra hörnet finns en nybyggd förrådsbyggnad. Enligt uppgift är den byggd 2003. Den används som förråd/kontor. Det finns även en toalett i den högra delen av byggnaden.

Gravkapell från 1907, östra sidan.

Förråd på kyrkogårdens norra sida.

Övrigt

Väster om kyrkogården finns en stor grusad parkering. Denna omgärdas i väster och söder av en kallmurad stenmur.

En parksoffa av enkel plankkonstruktion står utmed grusgången från gravkapellet i nedre delen. En sådan står även utmed den södra långhussidan.

Runt om på kyrkogården finns lampor och strålkastare. De sitter på lyktstolpar som är målade i roströd ton. Lampkuporna är av klart glas.

Kulturhistorisk bedömning

Östra Ny kyrka, dess murar och grindar, trädkrans, byggnader och struktur visar på en samlad miljö med mycket höga kulturhistoriska värden. Kyrkan hade ursprungligen en placering nära den norra muren. Utvidgningen av kyrkogården har sedan skett åt söder, vilket fortfarande ger kyrkan en nordlig placering som är vanlig för medeltida kyrkor. Till kyrkogården hör två byggnader, dels ett gravkapell på den sydöstra sidan, och dels en förrådsbyggnad med utedass på den norra sidan. Förrådsbyggnaden har en ovanligt utarbetad fasadutformning för att vara denna typ av byggnad. Placeringen, innanför muren är också ovanlig. Även det faktum att ett utedass fortfarande finns kvar i byggnaden, gör denna byggnad till kulturhistoriskt intressant. Gravkapell är en relativt vanlig byggnad på våra kyrkogårdar i länet. Gravkapellet på Östra Ny kyrkogård byggdes 1907 och renoverades 1940. Det passar väl in i helheten på kyrkogården, då det är enhetligt byggt och har samma sorts puts som kyrkan. Även gravkapellets dörr är utformad i liknande stil som kyrkans västra och södra port. Det finns flera ålderdomliga och påkostade grindar som har ett högt värde. Inte fullt så påkostad är grinden i den norra muren. Den är istället en enkel trägrind, men har ett kulturhistoriskt värde då den minner om att det tidigare gick att komma in till kyrkogården från den norra sidan. Det hör inte till vanligheterna att enkla, traditionella trägrindar bevarats till vår tid.

Kyrkogården omgärdas av äldre stenmurar som utgör en karaktäristisk inramning av kyrkogården. Dess murar är på en del håll skadade, främst på den norra sidan. Där finns det till exempel stenar som rasar in och lutar emot ett gjutjärnsstaket. På den västra, södra och delvis östra sidan finns en trädkrans av lind. Det stora antalet lövträd visar på det parkideal som var vanligt på stadskyrkogårdarna från slutet av 1700-talet, och på landsortskyrkogårdarna åtminstone från mitten av 1800-talet. Rygghäckarna bidrar till den delvis strikta karaktären. Flertalet häckar utgörs nu av idegran.

Inom främst den äldre delen, närmast kyrkan, finns de äldsta gravvårdarna. Flera av dessa har ett högt kulturhistoriskt värde då de är av ålderdomlig karaktär. Exempelen som är värdefulla ur kulturhistorisk synvinkel, är främst från andra halvan av 1800-talet och början på 1900-talet. Att en gravvård kan ha ett högt kulturhistoriskt värde beror på flera aspekter. Det kan gälla ålderdomliga gravvårdar, gravvårdar med person- eller lokalhistoriskt värde eller gravvårdar av en speciell typ eller hantverksmässigt utförande. För helheten är det önskvärt att liknande gravvårdar sparas förutom de exempel som finns upptagna. Exempelvis inom den äldre delen, där flertalet gravvårdar utgörs av högresta stenar i svart granit. Det finns även en grusgrav på kyrkogårdens norra sida. Grustäckta gravar var tidigare mycket vanliga på länets kyrkogårdar, men de har ofta lagts om till gräsgravar. Därför har de som finns kvar ett högt kulturhistoriskt värde. På flera av gravvårdarna förekommer titlar. Dessa berättar mycket om ett områdes sociala struktur och näringsliv. Exempel på titlar som förekommer på Östra Ny kyrkogård är bland annat; flera med titeln "Landtbrukare/Lantbrukare", "Handlanden" och "Hemmansägaren". Det finns många kyrkliga titlar såsom; "Prosten", "Kontraktsprosten", "Kantorn", "Organisten", "Kyrkvaktmästaren", etc. På den utvidgade delen finns rester av ett linjegravssystem som minner om ett äldre begravningskick. Systemet med linjegravar växte fram under slutet av 1700-talet. Det innebar att begravingarna skedde på linje varefter dödsfallen skedde. Äkta makar eller andra familjemedlemmar begravdes inte bredvid varandra. Från början innebar systemet troligen inte någon direkt "statusskillnad" men under 1800-talet övergick det till att bli en gravläggning för dem som inte kunde eller ville betala för en gravplats. Dessa gravar har försvunnit under decenniernas gång på de flesta kyrkogårdar, systemet upphörde på 1960-talet, och finns endast till viss del bevarade. Därför är det av intresse att dessa bevaras så att man kan utläsa ordningsföljd. Dessutom visar de på ett inte längre aktuellt begravningsätt.

BESKRIVNING AV ENSKILDA KVARTER

Övre delen, nr 1-222

Området omfattar gravplats nr 1-222 och ligger närmast kyrkan på den övre delen. De flesta gravar finns på den södra sidan. Norr om kyrkogården finns ett äldre förråd.

Allmän karaktär

I detta område finns de äldsta gravvårdarna.

Gravvårdar längs västra muren.

Östra sidan av övre delen.

Omgärdning

Mot väster omgärdas kyrkogården av en mur. I söder är muren dold under en grässlänt som angränsar ned mot det nedre området. På östra sidan går en stödmur som inte är helt synlig, då den döljs av buskage och jord. Utmed den norra delen går den norra muren.

Ingångar

I väster, med ingång mot kyrkans västtorn, finns en järnsmidesgrind. Mellan den övre delen och det nedre området löper en grusgång. I den norra muren finns en liten trägrind som inte längre används.

Vegetation

Rygghäckar av idegran på den södra sidan, ca 0,8 m till 1 m höga. Utmed den södra sidan, mot väster, står en hög ask. Vid grusgången till nedre delen finns två täta buskage av tuja. Utmed grusgången i sydöstra hörnet står en hög lind. En hög lönn står norr om gravkapellet. Vid en gravvård på östra sidan står två höga tujor. På norra sidan, mot det nordvästra hörnet står tre höga lindar. Fem lindar finns på utsidan av den västra muren. Vid västgrinden finns på utsidan två tallbuskage på vardera sidan om grinden.

Gångsystem

Runt kyrkobyggnaden går en grusgång. Runt gravområdet på södra sidan går grusgångar. Från mitten av kyrkans södra långhussida, och ned mot söder går en grusgång ända ned till den södra ingången.

Gravvårdstyper

I detta område är flertalet gravvårdar av äldre karaktär. Ett första intryck som ges är att de flesta är högresta stenar av svart granit. Utmed den norra muren finns gravvårdar från andra hälften av 1800-talet. De är av ålderdomlig karaktär. Bland annat finns två gjutjärnskors och en grusgrav med gjutjärnsstaket.

Gravvård nr 111-112, från 1888.

Gravvård nr 9-10, från 1843.

Byggnader

Förutom kyrkobyggnaden finns inom den övre delen ett äldre förråd.

Övrigt

Runt omkring kyrkogården finns lampor och strålkastare. Stolparna är målade i en roströd ton. Lampan har en klar glaskupa.

Kulturhistorisk bedömning

Denna äldre del av kyrkogården har mycket höga kulturvärden. Omgärdningen, gångsystemet och gravarna har en ålderdomlig karaktär. I förrådsbyggnaden finns ett äldre utedass. Denna byggnad har en ovanligt utarbetad fasadutformning för att vara en så pass ordinär byggnad. Dess placering innanför muren är också ovanlig. Den västra grinden är ålderdomlig och ett exempel på ett högt hantverksmässigt utförande. På den norra sidan finns en enkel trägrind. Det är ovanligt att sådana enkla grindar bevarats in i vår tid. Detta och dess placering ger denna grind ett högt kulturhistoriskt värde.

Det är främst på denna del, närmast kyrkan, som flertalet äldre gravvårdar finns. Flera av dessa har ett högt kulturhistoriskt värde då de är av ålderdomlig karaktär. De som finns med som är värdefulla ur kulturhistorisk synvinkel, är främst från andra halvan av 1800-talet och början på 1900-talet. Att en gravvård kan ha ett högt kulturhistoriskt värde beror på flera aspekter. Det kan gälla ålderdomliga gravvårdar, gravvårdar med person- eller lokalhistoriskt värde eller gravvårdar av en speciell typ eller hantverksmässigt utförande. Utöver de exempel som finns upptagna är det även önskvärt att liknande gravvårdar sparas för att få en helhetsbild. Exempelvis här inom den äldre delen, där flertalet gravvårdar utgörs av högresta stenar i svart granit. Det finns även en grusgrav på kyrkogårdens norra sida. Grustäckta gravar var tidigare mycket vanliga på länets kyrkogårdar, men de har ofta lagts om till gräsgravar. Därför har de som finns kvar ett högt kulturhistoriskt värde. På flera av gravvårdarna förekommer titlar. Dessa berättar mycket om ett områdes sociala struktur och näringsliv. De titlar som förekommer i denna del är t.ex. "Lagmannen och Häradshöfdingen", "Hemmansägaren", "Kongl Hof_Predikanten Prosten och Kyrkoherden i Östra Ny, Rönö".

Rygghäckarna bidrar till den strikta indelningen av kyrkogården och binder samman raderna av gravar. Vidare är de träd som finns i omgärdningen och inne på kyrkogården värdefulla. De minner om en äldre tradition med ett parkideal som rådde på kyrkogårdarna. Detta ideal uppkom vid slutet av 1700-talet då kyrkogårdarna skulle få en parkliknande karaktär. Detta har sedan levt kvar och utvecklats.

Nedre delen, nr 223-573

Detta område ligger på kyrkogårdens södra del och är en utvidgning från den ursprungliga kyrkogården.

Allmän karaktär

Området har en strikt karaktär med rygghäckar. Gravarna är till största delen tillkomna på 1900-talet. I det sydöstra hörnet finns ett gravkapell från 1907. Kyrkogården inramas av häckar och trädkrans.

Omgärdning

På västra, södra och östra sidan omgärdas kyrkogården av en hagtornshäck. Den varierar från 1 m till 2 m i höjd. Den är som högst på östra sidan vid gravkapellet. Inuti häcken går ett rostat nätstaket som troligen fungerat som inramning när häcken var nysatt och lågväxt. Runt kyrkogården står lindar i trädkrans. På västra och östra sidan växer fyra stycken lindar på vardera sidan, och på den södra sidan står sex stycken lindar.

Slänt mellan nedre och övre delen.

Nedre delen.

Ingångar

En järnsmidesgrind finns på södra sidan. Den är målad i grå/silveraktig färg. Grindhandtaget är märkt "Aronson Sweden". Den består av lodräta, vridna stänger med bågar upptill med spiraler. Upptill, utåt grindstolparna finns ett cirkelmönster. Grindstolparna utgörs av grå granit. På östra sidan finns också en grind. Det är en svartmålad järnsmidesgrind. Den består av ett rektangulärt mönster med lodräta fält. På grindvredet finns märkningen "JP Nr 7". Grindstolparna är av granit.

Vegetation

Trädkransen är av lind och rygghäckarna består av tre stycken oxbärshäckar, tre idegranshäckar samt två hagtornshäckar. Höjden på dessa varierar mellan 0,3 och 0,8 m. I grässlätten mellan det övre och nedre området finns i sydvästra hörnet ett lövbuskage. På vardera sidan om grusgången som går mellan de båda delarna, finns buskage av tuja. Vid gravkapellet i sydöstra hörnet finns två hagtornsträd samt en stor lönn.

Gångsystem

Grusgångar av naturgrus går runt den södra delen. I mitten delas två gravområden av med en grusgång som går från kyrkans södra långhussida och ut till den södra grinden. Från den östra grinden går en grusgång längs med kyrkogården i öst-västlig riktning. Parallellt med denna går en motsvarande gång i söder, i öst-västlig riktning. Dessa båda gångar sammanbinds av två grusgångar på östra respektive västra sidan. Mellan gravarna, i mitten av gräsmattan, finns spår av kalkstensplattor. De är delvis överväxta.

Gravvårdstyper

I detta område är flertalet gravvårdar av lägre, bredare sort. Här finns rester av ett linjegravssystem.

Dessa två, nr 567, från 1901, och nr 262, är exempel på äldre gravvårdar.

Nr. 398 och 399 är exempel på linjegravar. Det finns nio linjevårdar inom nedre delen. Årtalen på dessa är i följd. Fler har troligen funnits men är nu borttagna.

Byggnader

Ett gravkapell byggt 1907 finns i det sydöstra hörnet. Det är sexkantigt och har samma sorts spritputs som kyrkan.

Övrigt

Inom området finns lampor och strålkastare. De har en roströd målad stolpe och är sentida. Lampkupan är av klart glas.

Kulturhistorisk bedömning

Här finns rester kvar av ett linjegravssystem som minner om ett äldre begravningsskick. Systemet med linjegravar växte fram under slutet av 1700-talet. Det innebar att begravningarna skedde på linje varefter dödsfallen skedde. Äkta makar eller andra familjemedlemmar begravdes inte bredvid varandra. Från början innebar systemet troligen inte någon direkt "statuskillnad" men under 1800-talet övergick det till att bli en gravläggning för dem som inte kunde eller ville betala för en gravplats. Gravskicket upphörde på 1960-talet.

Rygghäckarna fyller en viktig funktion, då de bidrar till den strikta karaktären och binder samman raderna av gravar. På samma sätt är gångsystemet viktigt och kulturhistoriskt värdefullt.

Källor

- Bogårdsmurar i Linköpings stift, Östergötlands län, inventering del 1 av 3, Grenberger, Byggnadsrestaureringskontor 2004.
- Broocman C F. Beskrifning öfver the i Östergötland..... 1760. Faksimilutgåva 1993.
- Kulturhistorisk inventering av kyrkor och kyrkomiljöer, utförd av Östergötlands länsmuseum 2003-2006.
- Linköpings Stifts Kyrkor; Östra Ny kyrka. Utgiven av Linköpings Stiftsråds Kyrkoberskrivningsnämnd.
- Kyrkogårdens form och miljö. Planering och vård av begravningsplatser och deras byggnader. Boverket, RAÄ, Svenska kyrkans kyrkogårdsdelegation, 1991.
- Ridderstad A. Östergötlands beskrivning. Stockholm 1918.
- Tham W. Beskrifning öfver Linköpings län. Förra delen Stockholm 1854. Andra delen Stockholm 1855.
- Theorell A, Wästberg P, Hammarskiöld H (foto). Minnets stigar. En resa bland svenska kyrkogårdar. 2001.
- Widegren PD. Försök till en ny beskrivning över Östergötland. Första bandet 1817. Andra bandet 1828. Faksimilutgåva 1993.
- Östergötlands läns museums topografiska arkiv.

EXEMPEL PÅ GRAVVÅRDAR MED KULTURHISTORISKT INTRESSE

Förklaring till exempellistan

Exempellistan är indelad i två delar. Den första delen som innehåller uppgifter om kyrkogård, kvarter, gravnummer, material, efternamn, hemvist och årtal är en identifikationsdel. Under den andra delen anges en kulturhistorisk notering med uppgift om titel, gravplats och gravvård. Dessutom noteras eventuella skador och andra anmärkningar.

Kvarter: anges endast i de fall då kyrkogården är indelad i kvarter.

Numrering: görs efter gravkartan. Ofta kan det vara svårt att exakt lokalisera gravnumret, då gravbredd kan variera och många gravnummer intill varandra saknar gravvård. I vissa fall står äldre gravvårdar utan gravnummer bland övriga gravar och då ges de t ex beteckningen "onumr. S om 042". Stenar som står undanställda och bedöms ha ett kulturhistoriskt värde ges nya nummer.

Material: Här anges vårdens material. Beteckningen "granit" används utan närmare specifikation av olika typer. Stenens färg förkortas **sv** (svart), **gr** (grå), **r** (röd), **gr/r** (grå/röd) osv.

Efternamn: I allmänhet det första efternamnet som står på gravvården.

Hemvist: Det geografiska namn som står på gravvården. Det kan röra sig om bynamn, gårdsnamn eller namnet på en mindre fastighet. I undantagsfall är det namnet på en plats som inte ligger i socknen.

F:a årtal och **S:a årtal:** anger det tidigaste respektive senaste dödsåret som står på gravvården. Är det endast ett årtal angivet står det i F:a årtal.

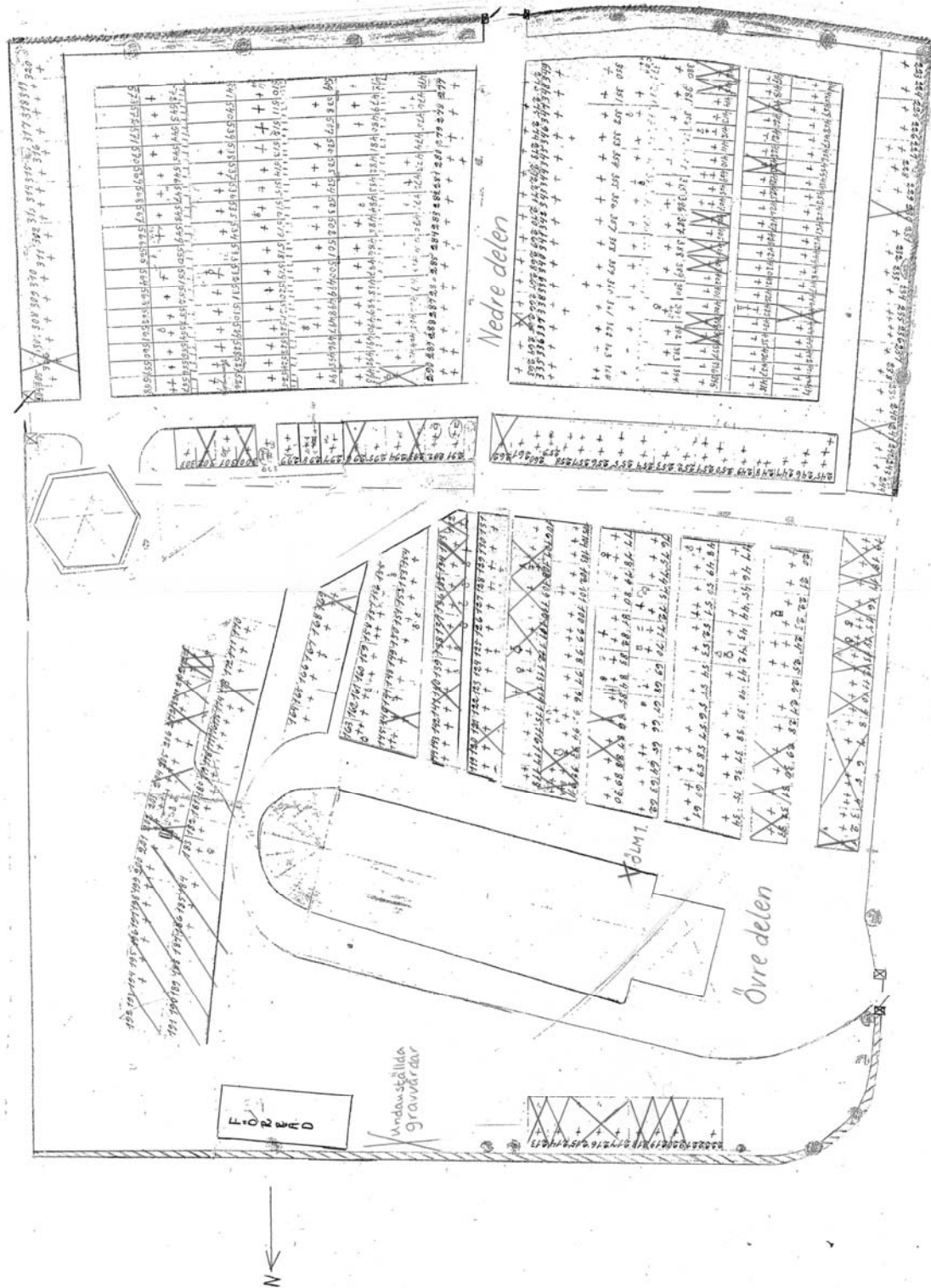
Titel: Samtliga yrkestitlar samt hemmansägare, rusthållare m m. Dessa gravvårdar bedöms ha ett kulturhistoriskt intresse oavsett vårdens ålder.

Gravplats: Gravplatsen är omramad av stenram, häck, järnstaket eller kedja. Själva gravplatsen är i allmänhet täckt med grus men i vissa fall med gräs.

Gravvård: Speciella typer av gravvårdar som t ex gjutjärnskors, träkors, häll, sköld, ålderdomlig sten m m.

Skada: Notering om eventuell skada, t ex rost på en gjutjärnsvård eller på ett järnstaket, sprucken kalkstensvård o dyl. Här noteras även om det är ovanligt mycket lava på framför allt kalkstensvårdarna.

Anmärkning: Här noteras om gravvården har ett lokalhistoriskt eller personhistoriskt intresse eller andra anmärkningar– L1, P1, A1 osv. Detta hänvisar till korta notiser i slutet av exempellistan.

Kartan visar Östra Ny kyrkogård med exempel på kulturhistoriskt intressanta gravvårdar.